

K slovenskim priimkom na *-ar*

Silvo Torkar

Za slovenske priimke je značilnih nekaj priponskih obrazil, ki močno vodijo pred vsemi drugimi. Na prvem mestu je obrazilo *-ič* (14,5%), takoj za njim je že *-ar* (9%). Če ostanemo pri dvočrkovnih končajih (ki niso vselej tudi že priponska obrazila), si sledijo: *-ik* (7%), *-ek* (6%), *-ec* (5%), *-an* (4,2%), *-er* (4,15%), *-ak* (3,6%) itd.¹ Starosta slovenskih raziskovalcev priimkov akad. F. Jakopin priimke na *-ar* označuje predvsem kot priimke, ki označujejo poklic, obenem pa poudarja, da »po številu ne zaostajajo priimki po krajevni pripadnosti«. ² Opazovanje t.i. *stanovniških imen* (novejši izraz je *prebivalska imena*) me je napotilo na pretres te skupine slovenskih priimkov in hitro se je pokazalo, da se v naših priimkih na *-ar* veliko večkrat skrivajo stanovniška imena, kot bi v prvem trenutku pomislili. Še več: ta skupina je nemara celo močnejša kot tista s pomenom poklicne dejavnosti. Obenem se izkaže, da so med slovenskimi stanovniškimi imeni tista z obrazilom *-ar* bistveno bolj zakoreninjena in razširjena, kot bi to radi videli nekateri pravopisci, ki želijo po vsej sili predpisati rabo stanovniških imen na *-čan* skoraj povsod tam, kjer se v živi rabi pojavlja obrazilo *-ar*.³ Argument za tovrstno predpisovanje je domnevna

¹ Primož Jakopin, *Entropija imena i prezimena u Sloveniji*, Magistarski rad, Zagreb 1981, 122. Če pa vzamemo zadnje tri črke, vidimo, da je velika večina priimkov na *-ik* pravzaprav s priponskim obrazilom *-nik*, več kot polovica tistih na *-ek* pa ima priponsko obrazilo *-šek*.

² F. Jakopin, *Struktura slovenskih priimkov v statistični osvetlitvi*, SR 25 (1977), kongresna številka, 24.

³ A. Bajec v *Besedotvorju slovenskega jezika I*, 124, v pregledu obrazil, tvornih v današnjem knjižnem jeziku, pravi o tem obrazilu: čez mero tvorna tuja pripona, izpodriva celo domače sufikse (iz stvn. *-ari* < lat. *-arius*. Obrazilo pomeni osebe glede na njih delo, to se pravi, izglagolske tvorbe so nomina agentis (čuvar, izveličar, klepar, klicar, tesar), izimenske pa povedo, s čim je oseba zaposlena ali v zvezi (govedar, rudar itd.). Bajec ne omenja stanovniških imen s tem obrazilom, čeprav med več kot sto zgledi našteje kar nekaj takih, ki so nastala kot hišna oz. stanovniška imena, npr. bregar, dolinar, gričar, grivar, hribar, lazar, kopiščar, logar, potokar, rovtar.

J. Toporišič v *Slovenski slovnici 1984 govori o izpeljavi samostalnikov iz glagolov* (124-126) in med vršilci dejanja navaja tudi primere na *-ar* (zidar, klicar), nato pa še iz samostalnikov (136-138, 143). Med slednjimi najde samostalnike na *-ar*, ki predstavljajo a) človeka ali žival, ki ima s čim opraviti: pečar, grobar, čebelar, gozdar, filmar b) prebivalca naseljenega mesta: mostiščar, barakar c) člana ustanove, pripadnika smeri, ideologije: levičar, čbeličar č) nosilca značilnosti: vretenčar, ožigalkar d) modifikacijske izpeljanke s pomenom stopnjevanosti: možakar, debeluhar, narodnjakar.

neslovenskost, neknjižnost tega obrazila pri stanovniških imenih (prebivalci Mosta na Soči naj zato ne bi bili Mostarji, pač pa Mostovčani, Kroparji bi po tej logiki morali postati Kropovčani, vendar se jih zaradi prevelike razglašenosti niso upali prekrščeovati). V tem prispevku na problematiko priimkov na -ar samo opozarjam, saj bi izčrpnješa predstavitev zahtevala obširno in temeljito razpravo.

Poglejmo nekaj primerov dokaj razširjenih slovenskih priimkov z obrazilom -ar, nastalih v pomenu stanovniškega imena (marsikdaj za prebivalce zaselkov ali s pomenom hišnih imen): *Bizovičar, Brdar, Bregar, Brezovar, Brišar, Češnovar, Črešnar, Črnologar, Dolar, Dular, Dolinar, Dolničar, Dragar, Golar, Gomilar, Gradišar, Hribar, Humar, Jančar, Jevnikar, Klančar, Klavžar, Klinar, Koblar, Kočever, Kozlevčar, Laharnar, Lazar, Leskovar, Logar, Lokar, Lužar, Mlakar, Močilar, Polajnar, Ponikvar, Potokar, Rekar, Robar, Rugar, Rutar, Seliškar, Slapar, Stražišar, Torkar, Ulčar, Zadnikar*. Med njimi ni malo takih, ki imajo še danes nemške dvojnice na -er. *Grabnar–Grabner, Trojar–Trojer*, celo *Železnikar–Železinger* (zamenjava -nikar za -inger), po drugi strani pa imamo tudi glasoslovno poknjžene različice k nemškemu imenom, kot npr. *Petauer–Petovar* ('Ptujčan'), *Kunaver–Kunovar*. Povsem mogoče je sicer, da so nekateri od teh priimkov vsaj v določenih žariščih vendarle nastali iz občnih in ne iz krajevnih imen, npr. *Dolinar, Hribar, Mlakar, Potokar, Rutar*, zato bi bila potrebna za določnejšo presojo podrobnejša historičnoonomastična študija.

Mnogi od teh priimkov imajo tudi vzporednice s slovanskimi obrazili -šek, -an, -nik, -ec ipd., npr. *Brdnik, Brežan, Dolinšek, Gradišnik, Jelovšek, Klančnik, Laznik, Leskovšek, Lužnik, Poljanec, Potočnik, Potočnjak, Rupnik, Slapnik*.

Posebnost so tisti priimki – stanovniška imena na -ar, ki imajo pred tem obrazilom morfem -k-, npr. *Seliškar*. Od kod ta -k-? Podstava Selišče (ali selišče) je tu poprej dobila pridevniško obrazilo -ski (seliški), saj bi sicer dobili obliko *Seliščar* ali *Selišar* (prim. *Strniščar, Stražišar*).

Iz podstave Selišče (selišče) sta nastala še priimka *Selšček* oz. *Selšek* (-ski + -jak > -ščak > -šček, gl. Bajec I, 82), iz podstave selo pa priimek *Seljak*. Priimek *Petelinčkar* ima za podstavo najverjetneje krajevno ime Petelinjek. Podobno je od krajevnega imena Stržišče (v Baški dolini) nastalo stanovniško ime *Stržiškar*, vendar je v tem primeru izpričana narečna oblika kr. i. Stržiške kakor tudi Strdišče, ki sta nastali zaradi vpliva tirolske nemščine, materinega jezika *Stržiškarjev* od nase-litve v 13. stol. in vse tja nekam do 18. stol. (zapisi iz 16. stol. potrjujejo to obliko: Tradischk). Tudi stanovniško ime od kr.i. *Porezen* (narečno Porzen) je *Porzenkar*. Morfem -k- je tu mogoče razložiti kot prežitek nekdanjega obrazila -nik v krajevnem imenu – *Porezenik*. Edini zapis, ki potrjuje to nekdanje obrazilo, je iz l. 1560 (za gorsko ime) – Possenickh.

O tem obrazilu piše tudi Irena Stramljič-Breznik v razpravi Specializiranost obrazil za izpeljanke s pomenom vršilca dejanja, nosilca lastnosti ali stanja in opravkarja (JiS 40, št. 8 (1994/95), 285-291).

Priimek *Učakar* je očitno stanovniško ime iz kr.i. Učak (Volčak).

Priimek *Vodiškar* je najverjetneje iz podstave Vodiško, kajti iz podstave Vodice imamo priimek *Vodičar*. Ni pa izključeno, da gre za razvoj Vodice > vodiški > Vodiškar.

Tudi za vse naslednje priimke se da brez prevelikega truda dokazati izvor v krajevnih imenih ali imenih manjših zaselkov:

Arhar < Arch, 'Raka', *Bačar* < Bača (vas in reka), *Belar* < Bela, *Bravničar* < Bravnica (1377 in celo še 1885 Braunica, poknjženo Borovnica, lokalno Brnica, zaselek Podmelca), *Čemažar* < Čemaž, *Finžgar* < Finsinger < Finsing (mesto na Bavarskem), *Globokar* < Globoko, *Govekar* < Govejek (o. Idrija), prim. Govekarjev vrh, zaselek Jeličnega vrha pri Dolah (pri Idriji), *Gričar* < Grič, *Grčar* < Grča, *Grohar* < Grochauer < Grahovo, *Hlevišar* < Hleviše (o. Logatec), *Hrastar* < Hrast, *Jamar* < Jama, *Karničar* < Karnica, krnica, *Kermauner* < Cremaun 'Krmín, Commons', *Kropar* < Kropa, *Malečkar* < Malečnikar < Malečnik (kr.i., Maribor Pobrežje), *Megušar*, *Magušar* < Megušnica (v Selški dolini), *Nadižar* < Nadiža (tudi Nadižovec), *Osredkar* < Osredek, *Plesničar* < Plesno, *Polajnar*, *Polajner* = *Poljanec* (< Poljanska dolina), *Rehberger* < Rechberg 'Rebrca' (Koroška), *Remškar* (*Remžgar*) < 1. Remšnikar < Remšnik ali 2. < Remsko, *Rostohar* < Rostoha (apel. 'zajeda med dvema hriboma', cgn. Krško, Bezljaj III, 198), *Smolnikar* < Smolnik, *Strážar* < Straža, *Ščančar* < Ščavnica, *Šlebingar* < Šlebing < > 'Žlebnik', *Štolcar* < Stolvizzer (Solbica v Reziji), *Tolmajner*, *Tolmajnar* = *Tominc*, *Tominec* < Tolmin, *Tratar* < Trata, *Travnikar* < Travnik, *Trojer*, *Trojar* < Troje ('stegne'), *Tršinar* < Trščina, *Tušar* < Tuše (na Cerkljanskem), *Vidergar* < Vidrga (kr.i., pri Kandršah, Vače pri Litiji), *Žabkar* < Žabjek, Žabjak, Žabljek.

Navedenke

Bajec I = Bajec, A., Besedotvorje slovenskega jezika I, Ljubljana 1950.

Bezljaj III = Bezljaj, F., Etimološki slovar slovenskega jezika, Tretja knjiga P-S, Ljubljana 1995.